ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 24. На Цетињу, у Суботу 3. Јулија 1871. ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недјељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

Цетиње 3. Јулија.

Свршетком овога мјесеца истиче претплата свијема опијема, који су се претплатили на прву половину годиче, или на другу четврт, т. ј. од Априла па до краја Јуна. С тога умољавамо гг. претплатнике, да изволе на вријеме поновити претплату.

Почетком Јулија, ако Бог да, намјерни смо учинити њеку измјену у листу, која ће, увјерени смо, јако задовољити и наше читаоце и свакога пријатеља озбиљна рада, који се почео и у Црној Гори развијати. Задовољни са досадањијем одзивом народа српскога „Црногорцу," а са изгледом и на већи још, ријешили смо се, да с почетком другога полгодија, од 1. Јула, издајеом и један књижеван лист, који ће сваке недјеље ићи уз „Црногорца," па смо га због тога и назвали лијепијем именом

„ЦРНОГОРКА."

У овоме листу доносићемо ствари научне и поучне, путописе, приповјетке, пјесме и т. д., а умолили смо наше најбоље књижевне снаге, да нам помогну у овом новом раду.

Ми смо најјаче убјеђени, да је овакав лист потребан за ове крајеве народа нашега, ђе је српска књига најслабије одомаћена. С тога ћемо и садржину његоку увијек бирати према тој цијели, да се читање овђе, у Боки, Далмацији и т. д. *омили, да се родољубско осјећање негује* и ум обогати кориснијем знањем. А да би могао сваки овај лист набавити, ставили смо му цијену са свијем малу, ову:

Ко хоће само „Црногорку" платиће за по године од 1. Јула до нове годиие 1 ф. 50 новч., — а претплатници „Црногорца" платиће за „Црногорку" само 1 ф.

Претплату на „Црногорку" примамо само на читаво по године.

Излазењем „Црногорке" добијамо и у „Црногорцу" више простора, јер ћемо „Подлистак" са свијем изоставити, те ћемо тако моћи доносити више ствари, које су до сада или изостајале или скучене биле.

До родољуба нашијех стоји сада, да ову добру вољу нашу што боље и сјајније остваримо. Ми се у њих уздамо!

Цетиње 18 Јуна.

Уредништво „Црногорца."

СРБИ! ИТАЛИЈА СЕ УЈЕДИНИЛА.

Данашњи вијек, који се толико охоло узноси над прошлијема, стиди ће се зацијело пред потоњима за многе зулуме, за многе неправде, које се породише и однеговаше у његовом крилу. Слобода је много трпила, па трпи још и данас, под тешкијем ударцима властољубивијех силеција, које је овај вијек однеговао. Но као грјешник, који је већ с једном ногом у гробу, па хоће да олакша својој души и чини добра, тако и наш вијек није хтио да мине а да не остави нешто, што ће га свијетла одржати у повјесници. То је — ослобођена и уједињена Италија.

Италијански крај, италијанска влада и скупштина сједе од 19. Јуна у Риму — у римскоме Призрену.

Ватрена жеља италијанскога народа испунила се. Што је он увијек желио што је са двадесетогодишњом борбом цијеломе свијету казивао, што је претставништво његово прије десет година у Турину свечано изјавило, да хоће и да мора бити, што он хоће, то се ето збило. — Рим је сада пријестолница уједињене слободне Италије.

Може ли бити веће славе за вријеме, у којем се то догодило и за народ, који је то извојевао. Не, бар за српски народ, не, који данас више ништа и не жели, него да се подигне на висину среће италијанскога народа.

Према вриједности таквога догађаја, ми се и чудимо баш, што није општом радошћу пропраћен улазак италијанскога народа у Рим. Чудимо се да може бити људи, који се не веселе италијансноме успјеху, који жале пропаст папске власти, и који најпослије хоће да умале вриједност тога догађаја тијем, што кажу: Италија се није ујединила својом снагом, него пропашћу Француске и другијем згоднијем приликама.

Овако не може говорити онај, који љуби своју слободу и поштује свачију.

Италијанска борба траје дуго, врло дуго и она је крвава. Не може се одрећи, да народ италијански у борби својој није имао повољнијех прилика. Но је ли то какво чудо, јели то каква срећа? Народ, који је један пут устао и који је казао, хоћу да сам слободан, народ који је написао на својој застави: „живот или смрт!", који се борио и у тој борби постојан био, тај народ нијесу могле мимоићи ни згодне прилике. Свијетска струја не стоји, она тече, догађаји се развијају. Тијем догађајима некористити се не само што није патриотично него је и неразумно. А италијански народ, који је био увијек готов да да крв своју за слободу своју, није пропустио ни аустријски, ни француски рат, он је одважно употребио те „згодне прилике" и ево га данас видимо прикупљена и слободна у кући својој.

Но права вриједност прегнућа италијанскога, која је управо основа данашњега успјеха њихова, лежи у времену, које је далеко пред ратом пруско-аустријанскијем и њемачко-француским. Италија је била у јаднијем положају него можда и један народ. Њу је гњечио папа, па Француска посретством папе, па Аустрија, под којом је био један дио италијанскијех земаља, па онда и сувише још била је подијељена на краља неапољског, сардинског и т. д. Може ли бити жалоснија стања од овога? Један народ, а сто господара, једна крв, а сто нијавица, који је сисају. Угњетавањем, гоњењем, пљачкањем доведен је народ до најнижега ступња, бачен је у највеће сиромаштво, сурван је скоро у вјечиту пропаст.

Но у томе најтежем часу обасја успавани дух италијански најсјајнија мисао, мисао о ослобођењу своме. И што се више та мисао ширила, непријатељи слободе италијанске све су више радили, да народ не дигне главе. Папа пусти своје калуђере, Аустрија своја оруђа, Француска своје неваљалице и сви властољубивци и себичњаци своје нељуде — подиже се читав облак црнијех духова, који се спремаше да пригњете Италију, да народ збуни, да га међу собом завади, да му снагу разтргне, да му свијест помрачи. Вешала се омастише, тавнице се напунише, родољубље се гоњаше, силеције заповједаху, а зликовци, шпијуни и све продане душе дочекаше своје царовање.

Али народ италијански не клону духом. Он рече: „Слобода или смрт!", он прегну или да се ослободи или да умре за слободу. Он роди Мацинија и подиже Гарибалдија. Мисао о независности народној усели се у сваку колебу италијанску, у свако срце италијанско и под заставу „народнога ослобођења и уједињења" полети сваки Италијанац без разлике положаја и политичкога увјерења. Једно је политичко увјерење владало цијелијем народом, а то је, да му се прије свега ваља ослободити и ујединити.

И то му је увјерење помогло, та га је вјера спасла. Италија је данас слободна и уједињена. Рим је италијански — дјело је народно крунисано.

Као прави пријатељи слободе, који се радујемо њезином успјеху, ма ђе био, поздрављамо васкрснуће Италије са свом ватром љубави наше према слободи.

Говорећи о Италији не можемо да се не сјетимо и нашега чемерног живота. Ко познаје судбину италијанскога народа, ко зна ток новијега живота његова, може ли да не види у њему као у најчистијем огледалу слику своју. И наш је народ раздробљен и поцијепан, и он је роб од вијекова, и он има толике господаре и зулумћаре, који му крв на памук пију. И он је доведен до најнижега ступња, и он је бачен у највеће сиромаштво, и он је скоро ту, да се сурва у вјечиту пропаст.

И он је за то још роб, а Италија је ускрснула из гроба свога, она се ујединила и постала слободна. Може ли нам ова једнакост у прошлости и узроцима, и ова ужасна различност у пошљедицама, у садашњости отворити очи? Хоћемо ли се запитати данас пред лицем најважнијега догађаја нашега времена ко је томе крив?

О, да хоћемо, ми би видили опога истог часа да није нико други него ми сами, ми — наша тромост, наша неодважност, наша неусталачност.

Кажемо: ми смо народ једар, јуначан, ратоборан, чврст и издржљив, а Италијанци су слаботиња и мекушци. Па Талијанци ипак проливаху крв своју на шанчевима римскијем и на пошљедку га узеше, а ми свакога усрса вичемо: „До године га у Призрену да Бог да славили!" али се не примичемо Призрену, незнамо ни какво стоји, не знамо колике муке подносе у и око њега наша браћа од дивљијех насељеника.

Кажемо: Италији су помогле „згодне прилике," она је добила као трећи онда, када су се двојица били. Но и ми смо били живи кад су биле те „згодне прилике," па шта ми добисмо? Ништа и нећемо никада ништа ни добити, догод *уочекамо*, *да добијемо*, а *непођемо да узмемо*.

Италијанци су се непрестано борили и у увјек били спремни, у њих су толике жртве падале а све за мисао „ослобођења и уједињења" свога, па када су дошле „згодне прилике" они су се са сваком користили.

Ми напротив као „вјерни поданици" сједимо мирно. „Згодве прилике" пролазе мимо нас, ми се и немичемо. Сваки дан падају код нас толике *невине* жртве, невине јер их силеције убијају из ћефа на огњиштима њиховијема, и ми се ипак некрећемо.

Овако несмије дуже остати, несмије и не може. И по нашијем горама и по нашијем кућама и по нашијем колибама треба већ да се заори: „Слобода или смрт.“ Људи који имају слободна духа, треба да устану и помогну народу, којем је и дух и тијело у оковима. Мисао о ослобођењу нашем треба да постане општа и једина у народу нашем.

Разумимо се добро. У народа је нашега и свијест будна и он је готов да устане за оно, за што је досада једнако страдао, за слободу своју. Али баш због тога што он има доста и свијести о себи и доста снаге за себе, што би он био вољан, да се сјутра развије застава ослобођења нашега, па ипак се некреће, него подпоси најужасније муке, баш због тога морамо се љутити на саме себе и питати шта је томе узрок? Ми кажемо ништа друго, него необавјештеност. Нема ниједнога Србина, који незна, шта му треба. Свак зна да му се треба ослободити и свак хоће то. Будити наш народ у томе, то није више потребно. А то је велика добит. Остаје нам дакле да само кажемо народу: овако ради и с овијема се држи! И не само да кажемо, него и да почнемо одмах сви, који то знамо. И народ ће одмах познати снагу своју и устаће за слободу своју.

Ми изрично кажемо: сам народ треба да ради, да се ослободи. Он је окован, он треба да стресе ланце, јер ако дође који други, он ће их само попустити, али их неће скинути. Само је оно слобода, коју сам народ извојује, а она која му се да, било од кога му драго, није ништа друго, него сухи залагај, који тек душу одржава у полумртвом тијелу.

Невјерујмо, да ће нас ико с поља ослободити. Не вјерујмо ни онијема, који нас уче да вјерујемо у то. Страна помоћ не може бити оно што је наша снага, коју имамо, коју ваља само да употребимо вјешто и заједнички.

Учинимо то.

Срби! Италија се ујединила. Хоћемо ли да се и ми ослободимо и ујединимо, радимо што је и италијански народ радио!

ДОПИСИ.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 27. Јана. — Ево вам опет долазим са жалоснијем вијестима из наше тужне Херцегсвине. Зулуми су све чешћи и све жешћи. Докле ће ово трајати то Бог свети зна, ама је већ догрдило.

Ту скоро дође Мухамед, син Сулејман-Бега Селмановића на Илино брдо код цркве св. Илије, код које се налази поп Ристо Милак са фамилијом. Он гледа своју цркву и нурију и учи 20 дијеце сеоске. Овај бијесни Мухамед дође и потрефи цркву отворену, јер је скоро грађена па се дуварови суше. И он наћера коња у цркву. али не могаше уљести у нутра више него само прве ноге коњске, јер су врата мала. С тога се врати и зовне попа Риста. Поп Ристо изиђе из куће и зовне га да пију каву. Но Мухамед му одговори: „Нијесам влаше дошао да пијем каву твоју, него да те питам с чијијем изумом то илино брдо ореш и ко те је ту намјестио“? Поп му овговори: „владика и народ.“ „А ђе ти је влаше тај владика.....“ продере се Мухамед и почне што је најсрамотније псовати и безчестити владику и цркву, пак потегне колац, кога је сакривена у рукама имао, да удари попа Риста, него се поп под стрију од куће сакрије, Мухамед потегне за тијем пушку да га убије. Кад то види поп побјегне брзо у кућу, а Турчин оде пријетећи му, да ће га убити ђе га први пут потрефи или код куће, или у пољу или у чаршији.

Сада кукавни поп хоће да погиге чувајући цркву и голо брдо око цркве, које је од увијек црквено било, пак данас хоће Турци да отму и цркву да затворе.

Њеки дан опет дођу Колашинци у по дана, те дигну вола Илије Стефановића. Њих сретну њеки људи и повичу као из шале: „Што ћерате туђега вола?“ а они се препадну да их није поћера стигла, оставе вола и побјегну, пак ударе на Рабитље и узму вола Милована Родовића, од кога је сирома и живио. Он сада оста превитијех руку, да скапа од глади.

Нема њеколико дана како Турци избише Ђорђа Стевановића а сада опет Мехмед Корјенић, прозвани Ђерђелез са својијем друштвом у пазарни дан на очи, ђе сав пазар гледа изби Цвијовића из Крћа и Радовића са Крначе и нико ни на уђумет да их позове.

У прошасту нећељу изишла су наша момчад у поље у шетњу, Јаков Ћатић и Вукола Ђаковић. Сретну их пет Турака. Од њих петорице изиђе један пред њих, Мујо Мутовић и потегне нож на Јакова у прси да га убоде. На срећу трефио се добар друг у Јакова Вукола, који одмах донесе свој нож за врат Турчину говорећи му: ако ти није жао умријети, удри ти Јакова, ја ћу сигурно тебе. Тако Турчин Јакова остави и прође.

Ето ви нашега живота у проклета Турчина. Ми једнако дајемо и узима нам се на силу и са нашом муком пуне се турски џепови, а ми остајемо и голи и гладни да живимо у ропству. Нама није горе никад било него је данас. Под овијем теретом живити неможемо, нити нам је могуће.

Од како је настао низам у Сул, никада Турчин нечињаше зулуме на селу и у касаби као сада. Они данас јавно бију, краду, отимају пријете. Кад се потужиш на уђумет за крађу, одговоре ти: не снамо море ко је, а ми бисмо га ухватили. За бијење, што нас бију, жалимо се, пак ни није фајде, говоре: да нијесте ви што год рекли, што Турчину подријети не може? Кад се жалимо за отимање, кажу нам: ко је видио? Можеш ли посвједочити? Имашли Турака свједока? Турчин против Турчина неће свједочити, а ако је што против Србина, онда и ако није видио, каже да је ту био. „Турске ми вјере бива, све је тако како Мујо вели,“ тако Турчин свједочи и вјерујему се.

КОТОР, 27. Јунија. Овај догађајчић, којега вам данас достављам није незанимљив ни за вас на Цетињу ни за нас у Боки. Тиче се новог духовног сродства између једног католика и једног православног, које се овде 9. јунија по староме или 21. истог мјесеца по новоме, догодило. Г. Нико Стефановић затуцани старовјерац или баш православни, држао је тај дан на крсту сина Славија Скапичара вјерна члана вјере римокатоличке. Обред се свршио у цркви св. Виценца, а Дон Јозе Паштровић, без игђе икакве препоне, ма буд с чије стране дозволио је херетику Стефановићу да кумује правовјерноме сину Скапичареву. Ја нећу никаквих даљих примјетба на овај догађај чинити, него ћу вам само то толико овде навести, да овде свак држи, да то није било без знања бискипова, па смо се многи за то утврдили у увјерењу, да се присвитли бискуп Маркић онако оштро противио при разглашеном крштењу сина капетана Јозе Жбутиге, не томе, што је православни имао дјетету католичком кумовати; нег само за то, што је тај кум био књаз Црне Горе. Ово су вам јади, наши јади!

САН ФРАНЦИШКО (у Калифорнији), 5. Јунија. — Ја вам немогу исказати, како сам се безмјерно радовао, када ми стиже „Црногорац“ лист нашега милога Отачаства. Иста је радост обузела и све овдашње Србе. Сви смо говорили: слава да је нашој витешкој Црној Гори, која је почела борити се и на овоме, као што се на бојном пољу увијек јуначки борила за своју слободу.

У истоме „Црногорцу„ читао сам, да је на Цетињу установљен један одбор, који ће купити прилоге и старати се, да се подигне споменик неумрломе владики Данилу. Ја немогу пропустити да се тој племенитој жељи најсвесрдније неодзовем, па с тога и шиљем одбору 25 талиера. Моји предци, Мартиновићи, учествовали су заједно са владиком у онај славној борби, и ја хоћу дакле да учествујем у подизању споменика вјечнославноме Данилу.

Вама ће зацијело много мило бити, да знате како и ми Срби живимо овђе у овоме далеком, али лијепом свијету, па с тога ћу вам овом приликом и о томе коју рећи.

Још прије четири године, као што ће вам бити познато, установилисмо ми овђе своју православну општину. Но како је мали број нас православнијех овђе, тако не могосмо ни учинити што желисмо, т. ј. да имамо своју цркву, свога свештеника. Због тога замолисмо руско

ПОДЛИСТАК.

КАРЛ ФОХТ О ФРАНЦУСКО-ПРУСКОМ РАТУ.

(Свршетак.)

Ето таког је уједињења хтио Фихте. Али Њемачка уређена по идеји Фихте-а, мора још да осигура своју политичку слободу од напада европске Јевропе, и с тога је дужна да изврши другу, тако исто битну задаћу уједињења: да принуди својим ауторитетом Јевропу на неограничено развиће слободе. Такав је био патриотизам Фихте-а. Он је свој домовини Њемачкој ставио за задатак ослобођење народа, т. ј. он јој је показивао ту велику улогу у историји човештва, која данас припада само америчкој республици. Шта може имати заједничког солдатски план Бизмарка с планом таког мишљача, као што је Фихте?

Нова конституција њемачког савеза доводи Јевропу у постојано ванредно стање и јача свјест о нужности рата. Док су се јужне њемачке државице користиле правом да искажу своје мнење у питању о рату, док су оне могле самостално да оцјенују његове узроке — за Јевропу је постојала извесна гарантија, да Њемачка неће учествовати у несправедљивом рату и да ће сваки могући рат у будуће носити пре народни но диназтички карактер. Али чим је право објаве рата прешло на пруског краља, Јевропа неможе гоити то увјерење. Као што је познато, она се је примјетно мрштила на уједињење Њемачке. Но узрок томе није било толико уједињење, колико прилика пруског првенства. По својој историји и савременој организацији, Пруска је поглавито завојевачка држава. Она се лаћа свију срестава да рашири своју територију и више је пута доказала да је идеао великога Фрица — званични идеао Пруске.“ Да право завојевања, вели Фохт, сасвим није право — та се мисао није никоме у пруској ни у сну јавила, осим само таким „сањачима,“ као што је Јакоби. Система грабежи, за коју су праведно корили Француску, била је примјевења према Данској, Аустрији и Њемачкој и у тим случајима њу су сматрали као најбољу, јер је она давала највише ћара. Ширење пруских граница свршавало се или на рачун малих државица, које су неспособне за самосталност опстанак,“ или због нужности органичке свезе растурених њемачких области, или из побуде да осигурају своју сопствену територију згодном границом у стротегичком одношају или најзад у облику осигурања свога првенства, које има за цјељ да побуди Њемачку на развиће свога прогреса и цивилизације. Крајњи резултат био је свагда завојевање и одузимање туђих области. Пруска није ишла никад на то, да се сложи с народном вољом. Па и сад кад граф Бизмарк и Болен објавили су становницима Штразбурга да је њихова варош била и да ће остати њемачка — и ако би сјутра био дан рођења врањевог, то би они морали да развију заставе и да изјаве официјалну радост.“

„Само ако убојна сила и право објављивати рат, вели Фохт — пређе у руке Пруској, гарантије јевропског мира неће бити. У мјесто мирног развића народних сила наступиће то напрегнуто стање умова, то плашљиво очекивање будућности, којим су нас гостили 20 година наполеониди.“

Основне црте њемачке конституције могу се свести на ово:

„Неограничена управа над војском и флотом и право објављивати рат и закључавати мир припада пруском краљу: утврђење милитаризма и трогодишне обвезне службе; државно вијеће и други сабори лишавају се права да претресају и смањују војени буџет; они га могу увећавати на предлог савезне владе. Затим јединство кривичких законика, војног и грађанског; казна мора постојати, дисциплину ваља ширити како на јужну тако и на сјеверну Њемачку; јединство тарифа, поште, телеграфа и дипломатског преставништва код страних дворова. Све је остало — пијацни еспап на који још није закључена погодба. Овде долази регал на пиво, кокарде, и друге ствари; овде ће граф Бизмарк показати сву своју великодушност и благородство, али новце и солдате, па ма како било, оставља себи.“

„Но пита се шта је остављено народу? Тај је рат водио народ, њемачка војска — наоружани народ; уједињење Њемачке тако исто народ је желио. Зар он нема право гласа? Да, тако треба мислити. Кад је друштво почело да говори о томе, да програму уједињења, који је

правитељство за помоћ, и оно нам доиста и поможе. Милостиви император руски нареди, да се пренесе катедра из Владенија руског, што продаде Америки, овђе у С. Францишко, и тако сада имамо овђе владику са свештенством. Скоро ће се градити и црква, а за сада се још свршава служба божја у дому владичину. Наш честити владика уважавајући српску љубав према Црној Гори и њеноме Кнезу спомиње увијек у цркви милостива господара и свијетла кнеза Николу I. Тако се ето српска срца и у далекоме свијету моле за здравље и срећу честитога кнеза витешке Црне Горе.

Ми светкујемо овђе све наше народне празнике, па тако и рођен-дан кнеза Николе I. Земља је ово слободна, па је слободно свакој народности, да слави своје народне празнике.

Толико за данас од мене. Згодном приликом јавићу вам се опет. Дотле желим вам сваку срећу, срећу и напредак нашој милој Црној Гори.

Из СМИРНЕ (у Малој Азији), 18. Јунија. — Допустите, поштовани г. уредниче, мало мјестанца у вашем дичном и јуначком листу „Црногорцу.“ Нећемо хвалити и преузносити јунаштво црногорско, јер је оно давно и давно познато цијеломе свијету, а опет ником боље ни прије неголи Тррчину, него ћу овом приликом, да вам јавим за један догађај, који ће зацијело и ваше читаоце занимати.

Прије десет дана дођоше три Турчина — заптије у врт овдашњега житеља Карла Омира, с намјером да учине њеко насиље. Њих опази служитељ Омиров Петар Радов, па им рече: смшерије, не мојте улазити у градину, јер нам је заповиђено, да не пуштамо никога. Но јест, младо момче ријеч и недоврши, а Турци га почеше свакојако грдити и срамотити, и рекоше ријеч која Србина до образа дотиче. Није све ово ни минут два трајало, док ево ти једно цеклинско момче, око својијех двадесет година, а име му је Крцун Марковић, такође у служби код К. Омира. Он ти смјело ступи пред буљукбашу — Турчина, па га громкијем гласом запита: „Коме ти Турчине рече да је п..? Превари се Турчин, уједе га гуја па рече: и тебе и томе до тебе.

Да недуљим причу — прије Турчин паде на земљу, него се је надао. Хитро долети млади Приморац са голим анџаром и потеже да буљукбашу под Крцуновим кољенима лежећа прободе, но му Црногорац недаде, већ Турчину обе кубуре иза паса уграби и све их на комаде изломи, и отме му из руку го нож и сломи га на двоје, троје, па онда са својијем другом Петром пођера и одћера Турке.

Крцун Марковић, Цеклињанин, награђен је за своје вјерно и јуначко дјело од свога старешине г. Карла Омира једнијем паром црногорскога одјела. Живио млади Црногорац, а жив нам био и млади Приморац, а хвала буди и богатоме трговцу г. Карлу Омиру на његовоме дару, кога даде своме ваљаноме Крцуну.

Један Пожаревљанин.

влада израдила, ваља да претреса палата, но против тога појавило се велико противљење. Нама нијесу нужни, веле, експерименти докттринера. Само упорни људи могу захтјевати законодавну скупштину за састав ђерманскијех конституција. Може бити да би така скупштина, „орибиле дикту,“ узела основе франкфуске конститдције — тај драгоцјени аманет сјајног доба, за које ће се народи читаве вјекове борити да га добију. И тако није нужно сањача, идеалиста, доктринера и брбљача, који траже па само уједињење, већ и слободе и који су тако сталном убјеђењу да једно неможе сметати другог. Војска, вели се у свакој конституцији, дужна је само да се покорава, но као што је њемачка војска — њемачки народ, то тако исто и битна каквоћа његова јесте покорност. Ко ће и помислити да обара оваку лођику?

„И тако начело нове ере њемачке савезне или боље рећи једне државе (јер је самосталност одјелитих државица ограниченија и од те, коју имају провинције у многим монархијама) положено је без удјела народа, и на сву прилику развиће те нове ере свршаваће се у духу њеног пробитног постанка. Теорија ограничености мисли поданика даје широку основу за утврђење те савезне државе, у којој ће чување „стату куо“ постати прва дужност грађанина, а пасивна покорност властима највећа слава. „Сјеме ових посљедица рата, које уносе трулеж у друштвени живот Ђерманије, пријете јој још друга много већа зла. Наравствена деморализација, превлада пијетизма, ограничење слободе, неизбјежна је посљедица свакоо рата.“ То, вели Фохт, што ствара трудољубиви дух народа за десетине година и читаве вјекове, поруши рат за један дан мовраћајући народе у мрачну епоху пређашњег варварства. Рат је у самој ствари најбоље сресство за развиђд сујевјерија и безусловне покорности уображеној сили судбине, која држи у својим рукама живот и смрт, побједу и поразу и по своме ћефу дијели судбу људима. „Човјек никад не тражи прави узрок злу; он га приписује непознатој сили. „Несносно је вели Фохт. виђети, како су се данас зауселе обе стране, свећеници и мирјани, католички и протестански, француски и њемачки органи штампе да досађују небу својим писмима, питијама, проповједима и т. д. У Пруској ће се тај пијетизам за цијело оставити таку систему, која је донијела тако богате плодове.“ —

Ето такав је положај уједињење Ђерманије. Плодови реакције и умне глупости нису још дозрели, али цвјетови се почињу развијати. Бисмарк се брине око језујита католичке Ђерманије, што ће се зацијело најпре појавити у школама и уопште у педагошким начелима васпитања. Протестански свећеници тако исто неће изостати од своје католичке браће и војена вјештина пруског солдата с клерикалним васпитањем састављаће ту основну подлогу, па којој ће се цртати идеал њемачког филистра.

БРУЕРСХАВЕН, 18. Јуна. — И ако у ови тренутак, колико је до мојег знања, под капу небеску нема ништа новог да се јави, то опет за испунит своје обећање а и за одговорит вашему позиву, хватам се за перо, прем да лијепо знам да ће вам за чудо бит примит ово писмо с обале далеког Немачког мора; али ја сам вам у своје вријеме дао знати да скачем од плота до плота. — А гђе нећеш наћи биједног брата Славенина? куд год се у бијелом свијету окренеш, ето ти га свуђ гђе се поштено за свој хљеб с невољом бори, јачом невољом из своје домовине прогнат. — Да је проклета ова наша судба!

Извјештај којег сте донијели у 14. броју вашег листа бити ће заиста обрадовао сваког брата Славенина. А како да се не радује кад зна да моћни цар руски обраћа особиту пажњу Црној Гори, и да са особитијем задовољством прати неуморни труд књаза Николе. Благо нама кад се велики славенски цар брине за тај наш алем камен, и пази на труд тог славног нам Сокола!

Застарјели је факт да Русија није у милости старог запада. — Природа је високих врлина, на себе муње влачити. — Није давно било кад је пруско-француска војна бјеснила, за то ће се читајућа публика још опомињати благодушија њемачког повинарства спрем Русији; али бојни гром утихну, и свати га да се од једном наслади дугог својег поста. — Међу осталијем „Алгемајне Цаитунг“ одликује се особеном јарости и увредном пагрдом. — А шта би било, да Германија устима својег новоизбраног цара није свечано изјавила да је она много Русији обвезана, за своје успјехе? — Добро говори наша стара пословица „ни у тикви суда ни у ландцману друга.“

По ријечима „Ал. Ц.“ Русија иде на сусрет веома опасне катастрофе, јер прем да је истина да она никоме не пријети, то опет „Ал. Ц.“ открила је, да се може, као што је Русија примјером доказала, за неколико година заусобце војевати час с једним а час с другим, без показати најмањих захтјевања на туђе, а покрај тога бити најмирољубивијом државом свијета, и са свијем тијем страшилом Јевропе. Ово вам је философија коју су за Русију особено изнашли њезини поштовани доброжељатељи, који се не сраме јавит јој „да се Јевропа неће с њоме помирити доклен год она не престане о себи високо поњатије имати.“ Ни то није доста: на другом мјесту говори да се општи гњев највише с тиме раздражијо што „Русија није хтјела разумјети, да ако је она заузела вионо положење у Јевропи то је она зато обвезана, стојећим на глави администрације искључително њемачким генералима и њемачким сановницима; а на против она се је уобразила да се је попела на степен велике државе и да има право дичит се заслугама својег народа.“ — Кримска војна није принијела овом самомнењу они ударац ког су Њемци очекивали и они се јако љуте за тај неуспјех и криве за то руску најционалну штампу која је употребила свој уплив на подржање у рускоме народу тврде вјере у својој снаги, и старала се побудит савјест у руском обштеству и проповједујући необходимост строго народне политике, узела се је слободу сносити сочуствено судби сродствених Славена. — Али ни то није њезин најтежи преступак; он је поглавито у томе што, за вријеме пруско-француске војне. она је тврдила да прекомјерно ојачење Германије не може бити пробитачно за Русију, за то прослављени швабски лист овако закључује и ријешава:

„Германија и Аустрија у истоку свезане су „општим интересима: што се тиче Енглеске која „нема знатне сухопутне снаге, очевидно је да „је свака њезина корист побуђује, сложит се с „овим двјема државама. — То би за њу боље „било, но што је подржавање entente cordiale „с немоћном Француском, која јошт за вријеме „кримске војне поступала је у пркос намјерама „енглеског правитељства и већ за неколико вре„мена до закључења паришког уговора, била је „почела љубезничат с Русијом. — Ако би се (у „чему нема сумње) утврдио сајуз вишепоменуте „три државе, руска империја и ако јој не буде „драго мораће поклонит се пред њима.“

И ако све ове гадости пише један из самих властелних њемачких органа, и опет ја мислим да се неварам ако речем да ми се чини међу врстама моћ читати да је овако безобразни чланак пријед на Дунају но на Сиреи написан. — Са свим тиме ја говорим лијепа им хвала на ономе.

Да г. Гајст упире из петнијех жила повући Аустрију у германски сајуз, то је факт који неподлежи сумњи. — Али у овог господина памтење мора бити веома лабаво, ако је заборавио како се Прусија влада са својим сајузницима. — Није ли иста Аустрија помагала Прусији у рату против Даније? Није ли Аустрија с ње рукама из жераве костање вукла за Прусију? пак како јој је облагодарила? Садовом! ослабљењем! понижењем! Прусија није ондар била Германска империја, а таква каква је сада, као што праведно примјечаје Карл Фохт, она ће се спрем свијетом владати онако као што се је Наполеонова империја владала т. ј. и код ње ће се периодически повторавати војна као што се је повторавала и код Француза. — Хоће ли Аустрија по милости Бајста опет вући костање за Германију као што их је вукла за Прусију? Вуку их сада Баварска, Виртемберг, Саксонија и Баден који су такођер заборавили судбину која је постигла Хановер Касел и др. — Бисмарк је јавно показао своју способност у округљивању граница и како се изналазе разна питања.

У Бечу се врцају и као што су се научили вазда се више баве о туђој но о собственој кући, а овог пута помаже им и Пешта много. — Срећна им работа! Мухе су јесенац, пред смрт, као што је извјестно, особено боцкљиве!

Енглези као да не знаду да је Русија у далеком истоку до сукоба дошла, у парламенту траже од министра иностраних дјела да саопшти дописе од консула својијех који су по разним градовима руским на црноморској обали, за узнат, које је радње Русија предузела у отношењу својег флота. — Ваљда је Црно море ближе енглеској граници но што је Хина!

Аустрија је у томе прехитрила. — Она је у том одношају из под руке радила, и заставила је дунајско пар. друштво да замоли друштво руског обштества пар. да позволи једном из њезиних параброда да се изправи у арсеналу овог пошљедњег обштества који је у Севастопол. — Наравно дозвољење је било дато с највишом љубезности, и 14 пр. Маја аустријски параброд „Metternich“ одпутовао је к Севастопољу с колико ползе то ће у Бечу знати; речени параброд изправљао се је цијелу зиму у арсеналу дунајског друштва у Турн Северину. Лијо, лијо, већ си долијала!

О несрећној Француској знате што јој је и како јој је. — Идемо да видимо којег ће сада господара себи изабрати. — Готово за цијели вијек свака епизода француске историје имала је своју рестаурацију и краљевство Бурбона и республика и империја. — Хоће ли се повторити сто дана? Од прошлог вјека ми смо наслиједили славна начела који се зову 89 года а ови XIX. рекао би да своим потомцима и не мисли оставити друге спомени већ крупови топ. — Виђи ти грдне ироније!

Ево вам све што данас могох да пишем; ова дуга лакрдија изазвана је у добром дјелу мојом безпослицом а у нас говоре „безпослени Мујо вишеке завија!“

Незнам хоће ли вам бити пријатан овај мој

48

допис; но из овијех крајева, о чему би вам другом и могао писати.

Дојдући ћу вам пут писати из Лондона а до тог времена да сте здраво и весело.

ЦЕТИЊЕ, 29. Јунија. — Данас је кнез Никола пред искупљеним многобројним народом раздјељивао војничким командирима и подкомандирима нове челенке, поздрављајући једнога по једнога, и желећи им да их са срећом носе, и да се при првој прилици достојнима таковог одликовања покажу.

ЦЕТИЊЕ, 1. Јулија. — Његова Свијетлост кнез Никола одликовао је кнез-Даниловим Орденом II. степена, господина Адолфа витеза Ламу, управитеља далматинскијех пошта, који је са црногорским заступником закључио у Задру поштанску конвенцију између Аустрије и Црне Горе; а такођер и гг. Фр. Бехма управитеља покрајинске финанције у Далмацији и барона Георгија Планкера финанцијалног савјетника у Сњеству, одликовала је Његова Свијетлост истим орденима II. степена, будући су обојица судјеловали при склапању конвенције за продају соли Црној Гори. И г. Крсто Кулишић начелник врљичке обштине, и познати далматински домољуб и заступник, добио је витешки крст за независност Црне Горе.

— У Црној Гори осим светковине под Острогом највећи је скуп народни о Петров-дану овдје на Цетињу.

Осим оближњих племена црногорскијех дође вазда повећи број наше браће из Боке Которске, Херцеговине и Скендерије. Ове године било је необично много народа са сваке стране, и то се има приписати највише томе, што су се задржали по готову сви они те су дошли да честитају господару и Црној Гори нашљедника. Светковина је проведена у најљепшем реду без да се је десио какав немио случај, који у овакијем пригодама обично дешава се, поред свега тога што Цетиње нема званичних органа, који су плаћени да пазе на ред и грађанску сигурност. Једино жао ни је, што гости који се стекли нијесу могли имати сви подпуне угодности и осталијех потреба; ал' се надамо да ће не браћа извинити, што је Цетиње мало, а гостију много; а друго, што се могоше увјерити да је добра воља показана од сваког овдашњег становника да се сваки члан који је на свечаности учествовао, задовољи.

ЦЕТИЊЕ, 2. Јула. — Од дана рођења нашљедника Његове Свијетлости кнеза Николе I., па све до данас изгледа Цетиње непрекидно као у вајвећи празник. Народа је једнако пуно, да се једва улицама може проћи. Једни одлазе, а други долазе, а има их са свију страна: из Боке Которске, из Херцеговине, из Арбаније. Сви су дошли да учествују у општој радости и да честитају кнезу срећно рођење нашљедника. Из Боке Которске биле су депутације из Паштровића, Брајића, Грбља, Кривошија, из Новске Крајине, из Мајина и Побора. Једно на друго било је из Боке до 600 људи. Доиста ова свечаност о рођењу нашљедника кнеза Николе може се најправичније назвати народна свечаност и по мноштву народа, који се из различних крајева стекао и по одушевљењу и великијем жељама, које су кнезу Николи изјављене.

ЦЕТИЊЕ, 2. Јула. — Пошто нам није могућно донијети све телеграфске поздраве, који стижу Његовој Свијетлости кнезу Николи, то ћемо овђе споменути садржај само нѣкијех, најважнијијех:

Његово Величанство цар руски у своме телеграму честита књазу најордачније и радује се, да му је Бог сина даровао.

Г. Стремоуков, начелник азијатског департмана у Петрограду поднаша Њ. Св. књазу и књегињи своја најучтивија честитања па сретном догађају.

Г. Начелник Ћеловић у име све рисанске општине (у Боки Которској) честита књазу радосно рођење престолонашљедника, које је усхитило са најјачим увеселењем срца цијелога нашега народа, и жели да Бог поживи кнежева сина у дугом и честитом здрављу на радост дику и понос цијелога словенства.

Г. Ђорђе Војновић, народни заступник у царевинском вијећу, изражава Њ. Свијетлости своју честитку на пресретном догађају, који је Црној Гори даровао младога књаза а господару Црне Горе сина.

— И д.р Светозар Милетић из свога затвора у Вацу телеграфисао је г. Машу Врбици и честитао сретни догађај. Но у цијеломе телеграму само смо три ријечи могли прочитати: "Честитам... желим... надам се..." Шта? то нема. Остале су ријечи са свијем изопачене а многе су морале и изостати. А од чије немилостиве руке? — —

— Славјанска читаоница у Котору честитала је Њ. Св. кнезу срећно рођење нашљедника, овијем писмом:

„Ваше Височество!

„Неизказаном радошћу друштво Славјанске Читаонице дочу срећну вијест, да Вас је небо обдарило мушкијем чедом, сјајним нашљедником Вашим и будућом надом не само дичне Црне Горе, него и васцијелога Српства.

„Бог Га живио на радост својијех сјајнијех родитеља, на дику отачаства, на славу народа!

„Нека Ваше Височество благоизволи примити искрени овај израз, који имамо част са дубоким страхопочитањем поднијети,

У Котору 18. Јунија 1871.

Вашега Височества

најпонизније и најпокорније слуге

управитељи: Петер Јакшић предсједник, Паво Каменаровић, Јово Томовић, Иво Јовановић.

— Мило нам је што можемо забиљежити, да су два врла домородца далматинска одскора помакнута у Задру на више степене покрајинског чиновништва у краљевини Далмацији; а то су д.р Миховил Милковић и д.р Фране Данилов. Први је произведен за надлијечника и савјетника код Намјестништва задарског, а други за савјетника код истог Намјестништва и за управитељног извјеститеља школског покрајинског вијећа далматинског.

Вијести из нашијех и туђијех земаља.

— Скоро сви листови јављају, да поравнање с Чесима успјева. То је врло немила ствар за Андрашија и његови органи пуни су незадовољства због тога. Говори се, да ће и Андрашије у тој ствари ићи у Беч на дуже вријеме. Бечки листови опет заузимају се за Њемце у Ческој; па том приликом пуни су једкијех примедабу против Чеха. Нарочито измјевају „бијелу артију," коју Чеси пружају Њемцима. Као за тобожњи доказ ческе прећераности наводе они из једнога ческог листа, што је „Бохемија" прештампала, ово: чески народ неможе прије положити оружје своје опозиције, догод се неповрате сва права ческе круне, догод народност његова не буде ујамчена у самосталној, независној и само у толико ограниченој краљевини Ческој, у колико то иште одношај према династији и осталијем земљама аустријскијем." И даље: „Чески народ иште поновљење ческе круне у име свога права, у име своје историје, и у име своје славенске идеје, која не пушта ни стопе земље да се отргне великом и братством утврђеном словенству." Страшећи с тијем Њемце пита „Н. сл. Преса," имали онда ту каква смисла „бијела артија" ческа?

— У Цариграду је промијењен опет министар финансије. Као да ће им то што помоћи!

— У Паризу су свршени избори. Већином су изабрани „умјерени републиканци." Има их, који су с тијем са свијем задовољни, јер држе, да ће то спасти Француску. Међу тијем сада је најнеизвјесније стање у Француској: нит је прећашње борбе нит је пове постојаности. И Гамбета је изабран за скупштинара. Њеки хоће да знају да је постао Тјерова присталица и да му је то и што га „Интернасионала" неброји у своје чланове и помогло, те је изабран. При свем том истина је, да је Тјер наредио два жандарма који сједе у кући Гамбетовој и свуда га прате. Ко је Гамбета види ће се опет, кад дође у скупштину, која ће се, кажу, сад распустити па онда у Паризу опет састати.

— „Париске новине" доносе ову биљешку која има значајна смисла: „Кад је била маневра, па војска парадно долазила са великом тутњавом од мноштва људи и топова испред Тјера, око кога стајаху грађански и војнички главари, рече Тјеру један скупштинар: „Ово је гром." „Јесте" насмјеши се Тјер, „само би нам требао још Јупитер, који би га бацио.

— Прије неколико дана искупио се у Версању код Тјера суд, који ће судити комунцима, да се договоре о начину. Присуствовао је и министар правде. Закључено је, да се сваки појединце испитује, и против свију да се подигне тужба због простог злочинства. Дакле још није доста пасиља!

БИЉЕШКЕ.

— Мориц Јокај, мађарски чувени књижевник и уредник позива у своме листу „Хону" на састанак све своје другове новинаре који су за то, да се оснује један фонд из кога би се давале пензије новинарима. Фонд је тај већ основан и умножава се сваки дан добровољним прилозима. Новац који се скупи даје се одмах под интерес. Мисао да се оснује такав фонд, налази одзива велика и у Пешти и изван ње међу Мађарима. Јокај је дао 1000 ф. као оснивачки прилог, и осим тога 300 сваке године. Пештански златар Симрак, који има велике свезе са иноземством и који је већ од туда знатне прилоге донио, обећао је да ће и даље што више може купити.

Ова је мисао врло сретна. јер такав завод може бити од велике користи народу. Обезбриђиће људе. који жртвујући све вријеме и снагу своју народнијем пословима, најмање се за себе старају. Наравно овђе се разумију људи у којијех је вјера тврђа од камена а не они, који се продају свакој влади. Фондом овијем постићи ће се још и то, да ће слобода имати много јунаачкијех бораца својијех. У мањих народа постоје ове двије грдне крајности међу јавнијем радницима: продане душе обасипају владе златом, а људе који су постојани у служби народној, народ неможе или неумије, да помогне. Оваквијем установама савлађују се те невоље. —

— У Бечу су под именом „Славија" тамошњи Чеси и Срби основали штампарију на акције, којијех капитал износи 50,000 ф. а може бити повишен на 200.000 ф. Свака акција гласи на 100 ф. С том штампаријом намјеравају да споје и књижару, која ће се бавити понајвише словенском књижевношћу.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Архимандрит Пелагић позива на претплату на књигу: „Покушаји за народно и градско учитељство."

Књига је подијељена на три дијела; у првом дијелу стављена су „писма" која су на све сталеже, звања и занимања српског свјета посебице упућена са предлозима, шта нам треба радити у свијем крајевима српства, па да скорије тежње остваримо.

У другом дијелу доћиће: „карактери" у двије представе: у првој ће бити „Радиша и помодарка" а у другој „необични догађаји међу ђацима и наставницима." У карактерима тих изигравају улогу четири Српкиње и четири ђака, а сви осам лица различитог су карактера, која на пошљедку са узоритим радом „божана" „радике" и „зорке" постају сви као једна душа у различитим дјелима, осим поквареног „својка."

У трећем дијелу биће „зачини и пабирци" и „питања и одговори," а на крају књиге долазе четири пјесмице: „Вилина јека са Косова," „борба са мислима." „пјесма сједињења" и „свјетлуцање."

Књига ће изнијети преко 15 печатних табака. Цјена јој је 8 гр. или 80 новч. а за ученике и ученице, 5 гр. или 50 новч.

Трећи део од чистог прихода одређује на умножење фонда што се је на Цетињу за изображење сиротних ученика основао.

— Одбор задруге за српску народну штампарију у Новом Саду, који је предузео да штампа и прештампава све што је ваљано у књижевности нашој прикупио је сада све досадашње „Песме Змај-Јована Јовановића" и то I. оригиналне, а у II. књизи, која ће одмах за тијем изаћи, биће преведене пјесме. Прва књига изнијеће 15 штампанијех табака на финој глаткој артији а цијена јој је 80 новч.

Ако је игђе, овђе је препорука излишна. Име је Јована Јовановића свуда у најбољем јеку. Коме је удесније може и преко овога уредништва добити књигу за готове новце.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Свијема пријатељима, који су имали љубав честитати ми брзојавом имендан, захваљујем овијем најусрдније.

Цетиње, 1. Јула 1871.

Петар Рамадановић.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ. Властник Ј. СУНЕЧИЋ.